

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสกับการเรียนรู้ด้านอารมณ์ในเด็กปฐมวัย Sensory Circle Time Activities and Emotional Learning in Early Childhood

กมลฉัตร ภาระจำ,^{1*} กมลวรรณ อังศรีสุรพร¹ และพนิตา ขอบทำกิจ¹
Kamonchat Paraja,^{1} Kamolwan Angsrisuraporn¹ and Panita Chobtamkit¹*

Received 25 February 2026, Revised 7 March 2026, Accepted 12 March 2026

ABSTRACT

This academic article aims to examine the conceptual framework, instructional approach, and educational significance of Sensory Circle Time in promoting emotional learning among young children. Emotional learning constitutes a fundamental component of early childhood development, as it supports children's ability to recognize, understand, and regulate emotions, as well as to establish positive social relationships. Sensory Circle Time is an instructional approach that integrates structured circle-based group activities with multisensory experiences, including visual, auditory, tactile, and kinesthetic stimuli, designed to align with children's developmental characteristics. This article employs a documentary analysis and synthesis of theories, policy documents, and empirical studies related to social and emotional learning (SEL) in early childhood education. The synthesis reveals that Sensory Circle Time contributes significantly to the development of emotional awareness, self-regulation, social awareness, and interpersonal skills by fostering a safe, supportive, and inclusive learning environment. Participation in guided group interactions enables children to practice emotional expression, follow shared rules, demonstrate empathy, and engage in cooperative behaviors. In conclusion, Sensory Circle Time represents an effective pedagogical approach that supports holistic development in early childhood and aligns with child-centered and developmentally appropriate practices, thereby providing meaningful implications for early childhood educational settings.

Keywords: Sensory Circle Time, Emotional Learning, Social and Emotional Learning, Early Childhood Education

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดแนวทางและความสำคัญของการจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์ในเด็กปฐมวัย ซึ่งการเรียนรู้ด้านอารมณ์เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถตระหนักรู้ เข้าใจ และจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม รวมถึงพัฒนาทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเป็นการบูรณาการกิจกรรมกลุ่มแบบวงกลมร่วมกับการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านสื่อ วัสดุและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น การฟังเสียง การสัมผัส การเคลื่อนไหว และการสื่อสารเชิงบวก บทความนี้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมในเด็กปฐมวัย พบว่า การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และ

^{1*} สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

Early Childhood Education Program, Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand.

* Corresponding author: Tel. 09-3531-0112, E-mail address: 6511200070@chandra.ac.th

การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กกับผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน และส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมวงกลม ประสาทสัมผัส การเรียนรู้ด้านอารมณ์ เด็กปฐมวัย

บทนำ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะด้านอารมณ์ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในสังคม เด็กที่สามารถรับรู้ เข้าใจ และจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม จะมีแนวโน้มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ในระยะยาว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; OECD, 2021) การเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning: SEL) ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในบริบทการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของเด็กในระยะยาว (CASEL, 2020; OECD, 2021) กิจกรรมวงกลม (Circle Time) เป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในห้องเรียนปฐมวัย ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสื่อสาร และการเรียนรู้ร่วมกันของเด็ก อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมในรูปแบบเดิมอาจยังไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลและลักษณะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กในวัยนี้เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการลงมือปฏิบัติและประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (NAEYC, 2020) การบูรณาการกิจกรรมวงกลมเข้ากับการจัดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส หรือ Sensory Circle Time จึงเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้ควบคู่กับการแสดงออกทางอารมณ์อย่างปลอดภัย ผ่านสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จะช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และทักษะทางสังคม อันนำไปสู่การเรียนรู้ด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน (Stefan, Dănilă, & Cristescu, 2022; Darling-Hammond, Flook, Cook-Harvey, Barron, & Osher 2020) ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมในเด็กปฐมวัย วิเคราะห์บทบาทของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) ในการส่งเสริมการพัฒนาด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัย และเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติสำหรับครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมของเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ

การเรียนรู้ด้านอารมณ์-สังคม (SEL)

การเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning: SEL) เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะที่มุ่งเสริมสร้างความสามารถของเด็กในการตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนการควบคุมอารมณ์อย่างเหมาะสม การเห็นคุณค่าในตนเอง และการสร้างสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น (วัชรีย์ ร่วมคิด, ปวีณา เทียงพรม, และธนาพูน วงค์ษา, 2566) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิด SEL ช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ส่งผลให้เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและมีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น (อังคณา อ่อนธานี, 2566) การบูรณาการ SEL เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เช่น การเล่นเกม การทำกิจกรรมกลุ่ม และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวในสังคมและการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น (ชลิดา สีนฤภูมิ และจุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์, 2565)

บริบทของการศึกษาปฐมวัย การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อพัฒนาการของเด็ก การพัฒนาศักยภาพผู้ปกครองด้าน SEL ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน (เขตรส สุทธิประเสริฐ, 2567) ครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม SEL ผ่านการจัดกิจกรรม

ประจำวัน เช่น การสนทนาเกี่ยวกับอารมณ์ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชั้นเรียน แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ (อติรัฐ เกิดทอง, 2568) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มอย่างมีเป้าหมายช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาอารมณ์และสังคมอย่างเป็นระบบ ยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้ในระยะยาว (อัญญา เภาเจริญลีลา และคณะ, 2568)

จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมของเด็กปฐมวัยควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและบูรณาการในกิจกรรมประจำวันของห้องเรียน มากกว่าการจัดกิจกรรมเฉพาะช่วงเวลา เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ดังนั้น ครูปฐมวัยจึงควรออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ได้ฝึกการสื่อสารและการแก้ไขปัญหาาร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้การเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การนำแนวคิด SEL มาบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน เช่น กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส สามารถช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากเด็กได้มีโอกาสสื่อสารความรู้สึกของตนเองผ่านการเคลื่อนไหว การเล่น และการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นมิตร ดังนั้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่บูรณาการ SEL ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก การสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง เพื่อให้การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของเด็กปฐมวัยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กิจกรรมวงกลม (Circle Time)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning: SEL) ควรให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย การจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของเด็กในบรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัย จะช่วยส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออกทางความคิดและอารมณ์อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอารมณ์และสังคมในช่วงปฐมวัย (ภารดี คงสี, 2564) กิจกรรมวงกลม (Circle Time) เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร ลดความเป็นทางการ และส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ลักษณะการนั่งเป็นวงกลมช่วยให้เด็กและครูมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เด็กมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายใต้กรอบกติกาที่เหมาะสม ส่งผลให้เด็กเกิดความไว้วางใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ และความรู้สึกปลอดภัยในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาการทางจิตสังคมของเด็กปฐมวัย (อรอุมา ขำวิจิตร, 2559)

กิจกรรมวงกลมยังเป็นบริบทการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะด้านอารมณ์และสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการสนทนา การเล่าเรื่อง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เด็กได้ฝึกการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมอารมณ์ การรอคอย และการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์และการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น (อัจฉรีย์ ไกรกิจราษฎร์, รัชฎาญจน์ ทองถาวร, และไพบุลย์ อุปันโน, 2564) อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้การแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (ณัฐนิชา ขาววิราช, อัญชลี ไสยวรรณ, และจินตนา สุขสำราญ, 2566) การจัดกิจกรรมวงกลมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องยังเอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม ภาษา และกระบวนการคิดของเด็กปฐมวัยอย่างบูรณาการ เด็กได้เรียนรู้การรับฟังอย่างตั้งใจ การแสดงความคิดเห็นนอกเหนือใจ และการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ทางสังคมผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่มองว่าเด็กสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (วัชรีย์ ร่วมคิด, ปวีณา เทียงพรม, และธนาพูน วงศ์ษา, 2566) การบูรณาการกิจกรรมวงกลมเข้ากับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจึงช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็กอย่างเป็นองค์รวม และเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมโรงเรียน (อัญญา เภาเจริญลีลา และคณะ, 2568)

การจัดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสกับการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการใช้ประสาทสัมผัสในการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กจะสร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับวัตถุ บุคคล และสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นกระบวนการพื้นฐานของพัฒนาการด้านสติปัญญาในช่วงวัยต้นตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาที่มองว่าเด็กเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง (Piaget, 1972) การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจเชิงลึก และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่กับความรู้เดิมได้อย่างมีความหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการมองเห็น การฟัง การสัมผัส การเคลื่อนไหว และการรับรู้ผ่านร่างกาย ช่วยส่งเสริมการพัฒนารับรู้และกระบวนการคิดของเด็กอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กควบคู่กับการเรียนรู้ด้านสติปัญญา ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการจดจำ ความสนใจ และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์, อธิพงษ์ เพชรสุทธิ, และมานะ ปิยะวันเวช, 2565)

แนวทางการจัดประสบการณ์สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรงเป็นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การจัดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสที่มีคุณภาพควรผสมผสานการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเด็กได้รับการชี้แนะการส่งเสริมและการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับครูหรือเพื่อนที่มีความสามารถมากกว่า (Vygotsky, 1978) การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จึงช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา อารมณ์ และทักษะทางสังคมของเด็กอย่างเป็นธรรมชาติ (จินตนา นิลทวี และสมพร ชาลีเครือ, 2564)

การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้อย่างอิสระและพัฒนาศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Montessori, 1967) มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการเล่นอย่างมีความหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้น การบูรณาการประสบการณ์การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนปฐมวัยจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสควรได้รับการออกแบบให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน เนื่องจากเด็กปฐมวัยแต่ละคนมีความแตกต่างด้านความสนใจ ความสามารถ และรูปแบบการเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ทดลอง และค้นพบด้วยตนเองผ่านกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน จะช่วยกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนเห็นว่าการจัดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสควรบูรณาการกับกิจกรรมทางสังคม เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนา และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทั้งทักษะการคิด การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปพร้อมกัน การจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการแสดงออกของเด็กอย่างเหมาะสม ดังนั้นครูปฐมวัยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และกิจกรรมที่กระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับเด็กและระหว่างเด็กด้วยกัน เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเกิดขึ้นอย่างมีความหมายและนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างรอบด้านในระยะยาว

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่บูรณาการการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส การเคลื่อนไหว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ภายใต้บริบทของกิจกรรมวงกลม เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยซึ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น แนวทางดังกล่าวมุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้

ผ่านการฟัง การมองเห็น การสัมผัส และการเคลื่อนไหวอย่างเป็นธรรมชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่มองว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง (Piaget, 1962) บทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะด้านประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของเด็ก กิจกรรมที่ออกแบบให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างเหมาะสม เช่น การเคลื่อนไหวตามจังหวะ การใช้สื่อที่กระตุ้นการสัมผัส และการทำกิจกรรมร่วมกันในวงกลม ช่วยเสริมสร้างการประสานงานของกล้ามเนื้อและการรับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2564) แนวคิดการบูรณาการประสาทสัมผัสยังชี้ให้เห็นว่าการกระตุ้นระบบประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสมช่วยส่งเสริมสมาธิและความสามารถในการควบคุมร่างกายของเด็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น (Ayres, 2005) ความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก กิจกรรมในลักษณะวงกลมเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยทางอารมณ์ เด็กสามารถแสดงออกถึงความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของตนเองผ่านการพูดคุย การเล่าเรื่อง และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูอย่างเป็นธรรมชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) การจัดกิจกรรมที่ลดลำดับชั้นระหว่างผู้สอนและผู้เรียนช่วยเสริมสร้างความใกล้ชิด ความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมที่เน้นบทบาทของปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาการเรียนรู้และพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก (Vygotsky, 1978)

การพัฒนาด้านร่างกายและอารมณ์สังคมแล้ว การบูรณาการการเรียนรู้ผ่านหลายประสาทสัมผัสภายในกิจกรรม Sensory Circle Time ยังส่งผลต่อกระบวนการคิดและการเรียนรู้ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่เข้ากับความรู้เดิมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน (สมน อมรวิวัฒน์, 2559) แนวคิดทฤษฎียังส่งเสริมว่าการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสและความสามารถที่หลากหลายช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และศักยภาพทางสติปัญญาของเด็กแต่ละคน (Gardner, 2011) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากสามารถส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การใช้ประสาทสัมผัส และการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในห้องเรียน บทบาทของครูปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการออกแบบและจัดกิจกรรม Sensory Circle Time ให้สอดคล้องกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

การศึกษาองค์ประกอบของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส การจัดกิจกรรมวงกลม และการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบองค์รวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานและนักวิชาการหลายแหล่ง ได้แก่ แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของ กรมอนามัย (2564) และแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) รวมถึงงานวิจัยของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว เพื่อนำแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องมาจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบความสอดคล้องของประเด็นสำคัญ และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส โดยพิจารณาตามหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การกระตุ้นประสาทสัมผัส การมีส่วนร่วมของเด็ก และการพัฒนาเด็กแบบองค์รวมผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปองค์ประกอบของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) ได้จำนวน 7 องค์ประกอบหลัก ซึ่งแสดงรายละเอียดการเปรียบเทียบและการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังปรากฏใน ตารางต่อไปนี้

องค์ประกอบกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)

องค์ประกอบกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)	โชติรส สุทธิประเสริฐ (2565)	ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์และคณะ (2566)	ปิยะนุช บุตรราชและอรพพรณ บุตรกัญญา (2566)	อัจฉรีย์ ไกรกิจราษฎร์และคณะ	ณัฐชุตา พัฒน์วรวิญญูและอรพพรณ บุตรกัญญา (2567)	อังคณา อ่อนธานี (2565)	อัญชนา เกาเจริญลีลาและคณะ (2566)	ธีรภรณ์ แสงจันทร์ (2565)	CASEL (2020)	ผู้ศึกษา
การจัดสภาพแวดล้อมแบบวงกลม	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
การกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างหลากหลาย	✓				✓		✓		✓	✓
การเคลื่อนไหวและการใช้ร่างกาย	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓
การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
บรรยากาศที่ปลอดภัยทางอารมณ์	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓
บทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓
การบูรณาการการเรียนรู้แบบองค์รวม	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สามารถจัดกลุ่มแนวคิดที่สอดคล้องกันและสรุปเป็นองค์ประกอบของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสได้ 7 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมแบบวงกลม

การจัดกิจกรรมให้เด็กนั่งเป็นวงกลมช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม รูปแบบวงกลมช่วยลดลำดับชั้นระหว่างครูกับเด็ก ส่งเสริมความใกล้ชิด ความไว้วางใจ และความกล้าแสดงออกของเด็กในการเรียนรู้และสื่อสารความคิดเห็นของตนเอง ผู้ศึกษาเห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมแบบวงกลมเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส เนื่องจากช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กทุกคนและเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอย่างเป็นธรรมชาติ

2. การกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างหลากหลาย

การกระตุ้นประสาทสัมผัสหลากหลายด้านเช่นการมองเห็นการได้ยินการสัมผัสการเคลื่อนไหวและการทรงตัวช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมผ่านประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสช่วยส่งเสริมการทำงานของสมอง และส่งเสริมการเชื่อมโยงข้อมูลนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้ศึกษาเห็นว่า การออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้านพร้อมกัน จะช่วยให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและช่วยกระตุ้นความสนใจในการทำกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น

3. การเคลื่อนไหวและการใช้ร่างกาย

กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหวตามจังหวะเพลง การทำท่าทางประกอบคำคล้องจอง หรือการเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างง่าย ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานของร่างกาย การเคลื่อนไหวยังช่วยลดความตึงเครียด และเพิ่มสมาธิในการทำกิจกรรมของเด็กปฐมวัย ผู้ศึกษาเห็นว่า การนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวมาบูรณาการในกิจกรรมวงกลม จะช่วยให้เด็กได้ใช้พลังงานอย่างเหมาะสม และส่งเสริมสมาธิในการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

เปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและครู ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม การรอคอย การรับฟัง และการเคารพกติกาของกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอในกิจกรรมวงกลม ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมในสังคม ผู้ศึกษาเห็นว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กในกิจกรรมวงกลมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นของเด็กปฐมวัย

5. บรรยากาศที่ปลอดภัยทางอารมณ์

การจัดบรรยากาศที่ปลอดภัยทางอารมณ์ช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกและความคิดของตนเองได้อย่างอิสระ โดยไม่รู้สึกกลัวหรือถูกตำหนิ ความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ส่งผลให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และกล้าเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรในกิจกรรมวงกลมจะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

6. บทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก

ครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้อำนวยความสะดวก โดยทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรม กระตุ้นการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของเด็กแต่ละคน ผู้ศึกษาเห็นว่า ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ทดลอง และเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง

7. การบูรณาการการเรียนรู้แบบองค์รวม

กิจกรรมที่บูรณาการพัฒนาการทุกด้านเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกการเรียนรู้เป็นส่วน ๆ เด็กได้รับประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืน การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ช่วยให้เด็กพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้ศึกษาเห็นว่า การจัดกิจกรรมที่บูรณาการพัฒนาการหลายด้านเข้าด้วยกันจะช่วยให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่บูรณาการการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเข้ากับกิจกรรมกลุ่มอย่างมีโครงสร้าง การจัดให้เด็กนั่งรวมกันเป็นวงกลม ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย อบอุ่น และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของเด็กทุกคน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในวัยต้น (Copple & Bredekamp, 2020) ลักษณะการจัดกิจกรรมดังกล่าวยังช่วยลดความเป็นทางการในห้องเรียนและส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อันเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (Gestwicki, 2022) กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การเคลื่อนไหว และการรับรู้ตำแหน่งของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติจริง (Darling-Hammond et al., 2020) การกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสม ช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบประสาท รวมทั้งพัฒนาการด้านสติปัญญาและกระบวนการคิดของเด็กในวัยต้นอย่างเป็นระบบ

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่นที่มุ่งให้ได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์รอบตัว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) บทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมของเด็กปฐมวัย โดยช่วยพัฒนาให้เด็กสามารถตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมทั้งเรียนรู้การแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022)

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มช่วยให้เด็กได้ฝึกการควบคุมอารมณ์ การรอคอย และการปฏิบัติตามกติกาของกลุ่มอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Gestwicki, 2022) การทำกิจกรรมร่วมกับครูและเพื่อนภายในกิจกรรมวงกลมช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ลดความตึงเครียดในการเรียนรู้ และส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (CASEL, 2020) กระบวนการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกิจกรรมกลุ่มยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จินตนา นิลทวี และสมพร ชาลีเครือ, 2564) การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสารแสดงความคิดเห็น และรับฟังผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอช่วยพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมและความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงบวก (ชลิดา สีนฤกุล และจุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์, 2565) แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาเด็กอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านการเรียนรู้จากการเล่นและประสบการณ์ตรง โดยครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างทางอารมณ์และสังคมที่เหมาะสมแก่เด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แนวทางการจัดกิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาปฐมวัยในระยะยาว (อัญชนา เกาเจริญลีลา และคณะ, 2568)

จากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัส การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และการมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนอย่างใกล้ชิด ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า การออกแบบกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสควรคำนึงถึงความหลากหลายของกิจกรรม การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยทางอารมณ์ และการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

หลักการและแนวคิดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) มีพื้นฐานจากแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านการใช้ประสาทสัมผัสและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Copple & Bredekamp, 2020) การจัดกิจกรรมในลักษณะวงกลมช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น ปลอดภัย และเอื้อต่อความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วม ซึ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดการตระหนักรู้ในตนเองและกล้าแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนา SEL ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (CASEL, 2020) นอกจากนี้ การกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้าน เช่น การฟัง การสัมผัส และการเคลื่อนไหว ยังช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบประสาทและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์, และคณะ, 2565) ผู้ศึกษาเห็นว่าแนวทางการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีความเหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเป็นธรรมชาติ

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มยังเป็นบริบทสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (SEL) ของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะการตระหนักรู้ทางสังคมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (CASEL, 2020) การฟังความคิดเห็นของเพื่อน การรอคอย และการปฏิบัติตามกติกาของกลุ่มช่วยพัฒนา SEL ด้านทักษะความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน (Gestwicki, 2022) อีกทั้งกิจกรรมกลุ่มที่มีโครงสร้างชัดเจนยังช่วยให้เด็กเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและความเห็นอกเห็นใจ (ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์ และคณะ, 2565) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกันของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ กิจกรรมลักษณะนี้ช่วยสร้างความปลอดภัยทางอารมณ์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเรียนรู้ในวัยปฐมวัย เด็กจะกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมมากขึ้นเมื่อรู้สึกว่าเขาได้รับการยอมรับและไม่ถูกตัดสินจากผู้อื่น (Jennings & Greenberg, 2009) การบูรณาการประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเข้ากับกิจกรรมกลุ่ม เช่น การใช้สื่อสัมผัส เพลง การเคลื่อนไหว และจังหวะ ช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ทางกายกับอารมณ์ภายในของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม (Moreno, Lee, & White-Schwoch, 2022) การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวยังช่วยให้เด็กเข้าใจและสามารถระบุอารมณ์ของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการอารมณ์อย่างเหมาะสมในวัยปฐมวัย (อรรถ สุขเกษม, 2566)

ในกระบวนการจัดกิจกรรม ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กทั้งด้านอารมณ์และสังคม ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็ก และใช้การสะท้อนความรู้สึกหรือการสื่อสารเชิงบวกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์ของเด็กได้อย่างเหมาะสม (Denham, Mortari, & Silva, 2021) ครูที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับเด็กจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนา SEL อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าการจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสควรให้ความสำคัญกับบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กอย่างรอบด้าน

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) กับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (SEL) ของเด็กปฐมวัย โดยวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา SEL ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสกับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) กับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย	โชติรส สุทธิประเสริฐ (2565)	ณัฐกมล ระภาณสิทธิ์และคณะ (2566)	ปิยะนุช บุตรราชและอรพพรรณ บุตรกัญญา (2566)	อัจฉริย์ ไกรกิจราษฎร์และคณะ (2563)	ณัฐฐิตา พัฒนากรบุญและอรพพรรณ บุตรกัญญา (2567)	อังคณา อ่อนธานี (2565)	อัญชญา เกาเจริญลีลาและคณะ (2566)	ธีรภรณ์ แสงจันทร์ (2565)	CASEL (2020)	ผู้ศึกษา
การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness)	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓
การควบคุมและจัดการตนเอง (Self-management)	✓					✓	✓	✓	✓	✓
การตระหนักรู้ทางสังคม (Social awareness)	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 1 กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสกับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย (ต่อ)

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) กับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย	โชติรส สุทธิประเสริฐ (2565)	ณัฐกมล ระภาณัฐสิทธิ์และคณะ (2566)	ปิยะนุช บุตรราชและอรพรรณ บุตรกัญญา (2566)	อัจฉรีย์ ไกรกิจราษฎร์และคณะ (2563)	ณัฏฐ์ชุตดา พัฒนารัตน์และอรพรรณ บุตรกัญญา (2567)	อังคณา อ่อนธานี (2565)	อัญชนา เกาเจริญลีลาและคณะ (2566)	ธีรภรณ์ แสงจันทร์ (2565)	CASEL (2020)	ผู้ศึกษา
ทักษะความสัมพันธ์ (Relationship skills)	✓		✓	✓			✓	✓	✓	✓
การตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible decision-making)	✓						✓	✓	✓	✓

รูปภาพที่ 1 กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) กับการพัฒนา SEL เด็กปฐมวัย
ที่มา : กมลฉัตร ภาระจำ (2569)

1. การตระหนักรู้ในตนเองผ่านกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส

การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ และตัวตนของตนเองอย่างเหมาะสมกับวัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (CASEL, 2020) เด็กได้สังเกตและสะท้อนอารมณ์ของตนเองผ่านการกระตุ้นประสาทสัมผัสและการสนทนาในกลุ่ม ทำให้สามารถรับรู้และเรียกชื่ออารมณ์ของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) การจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่ปลอดภัยและไม่ตัดสินช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง ลดความวิตกกังวล และส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม Darling-Hammond et al., 2020) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงในบริบทของการเล่นและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นยังสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย และช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์เชิงบวก รวมถึงลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในชั้นเรียน (ชลิดา สีนฤมภ์ และจุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์, 2565) การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจึงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทักษะด้านอารมณ์และสังคมของเด็กปฐมวัยในระยะยาว (จินตนา นิลทวี และสมพร ชาลีเครือ, 2564) จากการวิเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นว่ากิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การสื่อสาร และการสะท้อนความรู้สึกของตนเอง ซึ่งช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองได้อย่างเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก

2. การควบคุมและจัดการตนเองผ่านกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยพัฒนาการควบคุมและการจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริมให้เด็กสามารถกำกับอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (CASEL, 2020) เด็กได้รับการฝึกการรอคอย การควบคุมแรงกระตุ้น และการปฏิบัติตามกติกาผ่านโครงสร้างกิจกรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ส่งผลให้มีความพร้อมต่อการเรียนรู้และลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในห้องเรียน (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) การกระตุ้นประสาทสัมผัสผ่านการฟัง การเคลื่อนไหว และการสัมผัสช่วยให้เด็กเกิดความผ่อนคลาย และเพิ่มความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Darling-Hammond et al., 2020) การเรียนรู้ในบรรยากาศที่ไม่ก่อให้เกิดความกดดันยังช่วยให้เด็กได้ฝึกการจัดการตนเองในสถานการณ์จริง เช่น การรอคิวและการยอมรับผลจากการกระทำของตน ส่งผลให้เด็กสามารถปรับตัวในบริบทห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม (ชุติมา ศรีทอง, 2565) ผู้เขียนจึงเห็นว่า การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสอย่างต่อเนื่องสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการฝึกให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองผ่านประสบการณ์จริงในห้องเรียน ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวและความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กในระยะยาว

3. การตระหนักรู้ทางสังคมผ่านกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส

การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยช่วยให้เด็กเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และมุมมองของผู้อื่น รวมถึงการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับความแตกต่าง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม (CASEL, 2020) เด็กที่ได้รับการส่งเสริมทักษะด้านนี้สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและลดความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมกลุ่มได้ดีขึ้น (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) ลักษณะของกิจกรรมวงกลมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สนทนา เล่าเรื่อง และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยให้เด็กเรียนรู้การสังเกตอารมณ์ของเพื่อนและปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม (Darling-Hammond et al., 2020) การจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่อบอุ่นและไม่ตัดสินยังช่วยส่งเสริมความกล้าแสดงออก ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และนำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงบวกในชั้นเรียน (ชลิดา สีนฤมภ์ และจุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์, 2565) จากการสังเคราะห์เอกสารดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่ากิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสมีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การเข้าใจผู้อื่นและการอยู่ร่วมกันในสังคม ผ่านการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่มอย่างเหมาะสม

4. ทักษะความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริมการเรียนรู้การสื่อสาร การร่วมมือ การรอคอย และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างเหมาะสมตามวัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (CASEL, 2020) เด็กที่ได้รับการส่งเสริมทักษะความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น แสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม และมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อนและครู ส่งผลต่อคุณภาพของประสบการณ์การเรียนรู้ (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) กิจกรรมวงกลมเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้สึก รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทของตนเองในกลุ่ม ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและไม่ตัดสิน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการยอมรับความแตกต่าง (Darling-Hammond et al., 2020) การจัดกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมือ ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมและเกิดความสัมพันธ์เชิงบวกในชั้นเรียน (อรทัย มูลคำ และคณะ, 2564) กิจกรรมกลุ่มลักษณะวงกลมช่วยพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ ความเห็นอกเห็นใจ และการยอมรับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (อัจฉรีย์ ไกรกิจราษฎร์ และคณะ, 2564) ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในชั้นเรียน

5. การตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบผ่านกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส

การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสช่วยพัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย โดยวางรากฐานการคิดอย่างมีเหตุผลและการคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นตามวัย (CASEL, 2020) การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรม การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน และการสะท้อนผลจากการกระทำหลังจบกิจกรรม ช่วยให้เด็กเรียนรู้ความรับผิดชอบผ่านสถานการณ์จริง (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงควบคู่กับการสะท้อนความคิดช่วยให้เด็กเข้าใจผลของการตัดสินใจของตนเอง และพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง (Darling-Hammond et al., 2020) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่มุ่งพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ผู้เขียนจึงเห็นว่าการเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และสะท้อนผลจากการกระทำของตนเองในกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส จะช่วยวางรากฐานการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

บทบาทของครูปฐมวัยในการกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time)

ครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ผู้ออกแบบกิจกรรม และผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคมของเด็กปฐมวัย บทบาทดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของเด็ก (Copple & Bredekamp, 2020) แนวคิดนี้มีข้อดีคือช่วยส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิด ความรู้สึก และความสนใจของตนเองอย่างอิสระ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของแนวคิดดังกล่าวคือครูจำเป็นต้องมีทักษะในการออกแบบกิจกรรมและการจัดการชั้นเรียนที่ดี หากขาดการวางแผนหรือการกำกับดูแลที่เหมาะสม อาจทำให้กิจกรรมขาดทิศทางหรือเด็กบางคนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

ครูจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Copple & Bredekamp, 2020) แนวคิดการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมีข้อดีคือช่วยสนับสนุนการพัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละคน

และช่วยลดความกดดันจากการเปรียบเทียบระหว่างเด็ก อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือครูต้องใช้เวลาและทรัพยากรในการวางแผนกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งอาจเป็นความท้าทายในชั้นเรียนที่มีจำนวนเด็กมาก

การจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน ได้แก่ การมองเห็น การฟัง การสัมผัส การเคลื่อนไหว และการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริงและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Darling-Hammond et al., 2020) แนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสหลายด้านมีข้อดีคือช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองหลายส่วนพร้อมกัน ส่งเสริมการจดจำและความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เด็กที่มีรูปแบบการเรียนรู้แตกต่างกันสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือการจัดกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านอาจต้องใช้อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และพื้นที่ที่เหมาะสม รวมทั้งต้องมีการดูแลด้านความปลอดภัยอย่างใกล้ชิด

การกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสมช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบประสาทและส่งเสริมกระบวนการคิด การจดจำ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวยังช่วยเพิ่มความสนใจ ความจดจ่อ และความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็ก (ณัฐกมล ระภาณสิทธิ์ และคณะ, 2565) ข้อดีของแนวคิดนี้คือช่วยพัฒนาการทำงานของสมองและทักษะการเรียนรู้พื้นฐานของเด็ก อย่างไรก็ตาม หากมีการกระตุ้นประสาทสัมผัสมากเกินไปหรือไม่เหมาะสมกับวัย อาจทำให้เด็กบางคนเกิดภาวะตื่นตัวมากเกินไปหรือเกิดความไม่สบายใจได้

ครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีความปลอดภัย อบอุ่น และเป็นมิตร เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกไว้วางใจและกล้าแสดงออกทางอารมณ์และความคิดเห็นอย่างเหมาะสม (CASEL, 2020) ข้อดีของการสร้างบรรยากาศทางอารมณ์ที่ปลอดภัยคือช่วยให้เด็กเกิดความมั่นคงทางจิตใจและกล้าแสดงออก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ อย่างไรก็ตาม การสร้างบรรยากาศดังกล่าวต้องอาศัยทักษะด้านความเข้าใจพัฒนาการเด็กและการสื่อสารเชิงบวกของครู หากครูขาดทักษะในการจัดการอารมณ์ของเด็ก อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในกลุ่มได้

ความรู้สึกลดภัยทางอารมณ์เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น การเปิดพื้นที่ให้เด็กได้สื่อสารความรู้สึก ความต้องการ และประสบการณ์ของตนเองภายในกิจกรรมวงกลมช่วยส่งเสริมการพัฒนา SEL ด้านการตระหนักรู้ในตนเองและการจัดการอารมณ์อย่างเป็นธรรมชาติ (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) ข้อดีของแนวคิด SEL คือช่วยพัฒนาเด็กให้มีทักษะการจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ และการตัดสินใจอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือการพัฒนา SEL ต้องใช้เวลาและความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม หากจัดเพียงบางครั้งหรือไม่มีการบูรณาการในชีวิตประจำวัน อาจไม่เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน

ครูยังมีหน้าที่เป็นแบบอย่างทางอารมณ์ในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การควบคุมอารมณ์ การใช้ถ้อยคำเชิงบวก และการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ ซึ่งเด็กสามารถเรียนรู้ผ่านการสังเกตและการเลียนแบบพฤติกรรมของครู (Gestwicki, 2022) ข้อดีของแนวคิดการเรียนรู้ผ่านแบบอย่างคือช่วยให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติผ่านการสังเกต อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือหากครูแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมนั้นได้เช่นกัน

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสยังเป็นบริบทสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก โดยเด็กได้ฝึกการรอคอย การปฏิบัติตามกติกาของกลุ่ม และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น (CASEL, 2020) การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านความเห็นอกเห็นใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม (Ștefan, Dănilă, & Cristescu, 2022) งานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัยของไทยพบว่า กิจกรรมกลุ่มที่มีโครงสร้างชัดเจนช่วยให้เด็กเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและการควบคุมตนเองอย่างมีนัยสำคัญ (ณัฐกมล ระภาณสิทธิ์ และคณะ, 2565) ข้อดีของกิจกรรมกลุ่มคือช่วยพัฒนาเด็กให้มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือเด็กบางคนอาจมีความเขินอายหรือไม่กล้าแสดงออก ซึ่งครูจำเป็นต้องใช้วิธีการสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วม

บทบาทของครูปฐมวัยในการจัดกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก แม้แนวคิดและแนวทางการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีข้อดีในการสนับสนุนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการพัฒนา SEL แต่ก็มีข้อจำกัดที่เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรม ทรัพยากร และทักษะของครู ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และการวางแผนที่เหมาะสมเพื่อให้การจัดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564; กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

บทสรุป

กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Circle Time) เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การใช้ประสาทสัมผัส และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น บทความนี้ได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายบทบาทของกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวสามารถสนับสนุนพัฒนาการของเด็กได้อย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะด้านการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ผู้เขียนพบว่ากิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสมีองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบวงกลม การกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างหลากหลาย การเคลื่อนไหวและการใช้ร่างกาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยทางอารมณ์ บทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก และการบูรณาการการเรียนรู้แบบองค์รวม องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม และพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร

ผู้เขียนเห็นว่าการนำกิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสไปใช้ในห้องเรียนปฐมวัยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับพัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นการเรียนรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในกิจวัตรประจำวันของห้องเรียนจะช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะด้านอารมณ์และสังคมอย่างสม่ำเสมอ และเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังนั้น กิจกรรมวงกลมเชิงประสาทสัมผัสจึงเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน ทั้งด้านอารมณ์ สังคม ร่างกาย และสติปัญญา อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาปฐมวัยเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย สนับสนุนการแสดงออกของเด็ก และวางรากฐานทักษะทางอารมณ์และสังคมที่สำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2564). *การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมอนามัย. (2564). *แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบองค์รวม*. กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- จินตนา นิลทวี, & สมพร ชาลีเครือ. (2564). การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการเล่นที่บ้านไทย. *สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์*, 8(1), 57–66. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sikkha/article/view/244963>
- ชลิดา สินธูม, & จุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์. (2565). การจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(1), 97–105. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hsi_01/article/view/252044

- โชติรส สุทธิประเสริฐ. (2567). การพัฒนาชุดฝึกอบรมผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย (Social and Emotional Learning: SEL) สำหรับโรงเรียนพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางด้วน จังหวัดสมุทรปราการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. <https://lib.pnru.ac.th/bib/111104>
- ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์, อธิพงษ์ เพชรสุทธิ, & มานะ ปิยะวัฒน์. (2565). ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 4(4), 101–114. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/259096>
- ณัฐนิชา ขาววิราช, อัญชลี ไสยวรรณ, & จินตนา สุขสำราญ. (2566). การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดกิจกรรมกลางแจ้งแบบร่วมมือโรงเรียนบ้านนายพล (แม่น้ำสุพรรณอุบลมภ์). *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 11(2), 23–31. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/NBU/article/view/260808>
- ภารดี คงสี. (2564). ผลของการจัดประสบการณ์ด้วยชุดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3. *Al-HIKMAH Journal*, 11(22), 177–186. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HIKMAH/article/view/248632>
- วัชรีย์ ร่วมคิด, ปวีณา เทียงพรม, & ธนาพูน วงศ์ษา. (2566). ผลของการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 6(4), 128–142.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัย*. สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญในระดับปฐมวัย*. สำนักงานฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยแบบองค์รวม*. สำนักงานฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทย*. สำนักงานฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *การพัฒนา SEL ในสถานศึกษาปฐมวัย*. สำนักงานฯ.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2559). *ครุศึกษากับความเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย: ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ครั้งที่ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์วัชรินทร์ พี.พี.
- อรอุมา ขาวจิตร. (2559). ผลการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้วยกิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวของเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 44(4), 267–279. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/105908>
- อัจฉรีย์ ไกรกิจราษฎร์, รัชฎาญจน์ ทองถาวร, & ไพฑูย์ อุปโน. (2564). การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 23(2), 351–361. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:168445>
- Ayres, A. J. (2005). *Sensory integration and the child*. Western Psychological Services.
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2020). *CASEL's SEL framework: What are the core competence areas and where are they promoted*. CASEL.
- Copple, C., & Bredekamp, S. (2020). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8* (4th ed.). NAEYC.
- Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97–140. <https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791>
- Denham, S. A., Mortari, L., & Silva, R. (2021). Preschool teachers' emotion socialization and child social-emotional behavior in two countries. *Early Education and Development*, 33(5), 806–831. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.2015915>
- Gardner, H. (2011). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.

- Gestwicki, C. (2022). *Developmentally appropriate practice: Curriculum and development in early education*. Pearson.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491–525. <https://doi.org/10.3102/0034654308325693>
- Montessori, M. (1967). *The absorbent mind*. Holt, Rinehart and Winston.
- National Association for the Education of Young Children. (2020). *Developmentally appropriate practice (DAP) position statement*. NAEYC.
- OECD. (2021). *Beyond academic learning: First results from the survey of social and emotional skills*. OECD Publishing.
- Piaget, J. (1962). *Play, dreams and imitation in childhood*. Norton.
- Piaget, J. (1972). *The psychology of the child*. Basic Books.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Ştefan, C. A., Dănilă, I., & Cristescu, D. (2022). Classroom-wide school interventions for preschoolers' social-emotional learning: A systematic review of evidence-based programs. *Educational Psychology Review*, 34, 2971–3010. <https://doi.org/10.1007/s10648-022-09680-7>